

PERSPECTIVE LA NIVELUL POLITICILOR DE SUPT AL ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

PROSPECTS FOR SUPPORT POLICIES OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 334.012.63/64 (478)

Virgiliu MOREI,
doctor în economie, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

Rodica SÎRBU,
masterandă, Academia de Administrare Publică

SUMMARY

The private sector has an essential contribution to the economic development of the state. According to statistical data, in the Republic of Moldova the contribution of the private sector accounts for about 80% of Gross Domestic Product (GDP). In this respect, supporting the development of the private sector is one of the fundamental objectives of the Government, included in the main strategic development documents of the country.

Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) are of particular importance for private sector development.

This article highlights the main perspectives on support policies of small and medium enterprises in the Republic of Moldova. At the same time, the analysis of the state regulatory system of business in the Republic of Moldova made it possible to evaluate its strengths and weaknesses as well as to draw conclusions.

Keywords: *small and medium enterprises, support policies, development strategies.*

REZUMAT

Sectorul privat are o contribuție esențială la dezvoltarea economică a statului. Conform datelor statistice, în Republica Moldova aportul sectorului privat reprezintă circa 80% din Produsul Intern Brut (PIB). În acest sens, susținerea dezvoltării sectorului privat este unul din obiectivele fundamentale ale Guvernului, înscrise în principalele documente de dezvoltare strategică a țării.

O importanță deosebită pentru dezvoltarea sectorului privat o au întreprinderile mici și mijlocii (IMM-urile).

În acest articol sunt scoase în evidență principalele perspective la nivelul politicilor de suport al întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova. Totodată, analiza sistemului de reglementare de stat a afacerilor în Republica Moldova a făcut posibilă evaluarea părților lui forte și ale celor slabe, precum și formularea unor concluzii.

Cuvinte-cheie: *întreprinderi mici și mijlocii, politici de suport, strategii de dezvoltare.*

Politicile de stat, în prezent, au scopul de a îmbunătăți abordarea generală a spiritului antreprenorial, de a promova creșterea IMM-urilor, de a înlătura cele mai stringente probleme de ordin legislativ, fiscal, financiar, resurse umane etc. Aceste abordări au ca scop crearea unui mediu prielnic pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, tinerii antreprenori sau cei care au deja o afacere pot beneficia de instrumente variate de suport, precum: granturi, credite preferențiale, subvenții, consultări și instruiți gratuite.

Totodată, crește semnificativ rolul APL-urilor ca partener-cheie în dezvoltarea sectorului IMM la nivel regional, prin consolidarea parteneriatelor, optimizarea și eficientizarea tuturor procedurilor ce țin de inițierea afacerii și desfășurarea activității curente, suport financiar și consultativ.

Cadrul de politici pe termen lung și mediu privind dezvoltarea întreprinderilor micro-, mici și mijlocii din Republica Moldova este reglementat printr-un șir de documente strategice și tactice, fiecare dintre ele având ariile specifice de intervenție într-un îmbunătățirea climatului antreprenorial.

Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020 și Planul de acțiuni privind implementarea acestei Strategii pentru anii 2015-2017 răspund imperativului de trecere de la modelul de dezvoltare economică bazat pe consum la o nouă paradigmă orientată spre exporturi, investiții și inovații, a dezideratului politic de integrare europeană și a tendințelor economice mondiale.

Strategia respectivă vine să contribuie la consolidarea potențialului IMM și a rolului lor în economie, stabilirea mai clară a priorităților, creșterea încrederii dintre mediul de afaceri și autorități, crearea în ansamblu a unui mediu mai favorabil pentru activitatea de antreprenariat. [6]

Pentru următorii doi ani sunt prestabilite următoarele perspective la nivelul politicilor de suport:

- elaborarea propunerilor de politici publice cu privire la dezvoltarea industriilor creative;

- identificarea și implementarea schemelor și modelelor de investiții inovative (venture capital, crowdfunding și business angels);

- asistență IMM pentru dezvoltarea ideilor de afaceri inovaționale;

- elaborarea unui program nou de suport pentru tinerii întreprinzători;

- promovarea și încurajarea femeilor din Republica Moldova să-și dezvolte/inițieze propria afacere;

- ajustarea cadrului legal vizând dezvoltarea antreprenoriatului la aquis-ul comunitar privind energetica, agricultura, mediul și economia verde pentru IMM;

- promovarea Programului „Horizon 2020” și facilitarea participării IMM la prioritatea „industrial leadership”;

- elaborarea unui program de susținere a IMM din sectorul rural orientat spre dezvoltarea afacerilor bazate pe economia verde;

- încurajarea implementării sistemelor de management al calității, inclusiv a celor integrate în sectorul IMM, conform standardelor europene și internaționale;

- acordarea serviciilor de mentorat pentru antreprenori în vederea extinderii și promovării afacerii;

- oferirea suportului financiar de cofinanțare a întreprinderilor mici și mijlocii pentru participarea la expoziții și târguri naționale;

- dezvoltarea serviciilor de consultanță acordate în cadrul Centrului de Consultanță și Suport în Afaceri al ODIMM;

- cofinanțarea IMM prin acordarea de granturi în scopul creșterii competitivității și promovării produselor acestora pe piețele externe;

- crearea și punerea în aplicare a unei platforme on-line de comerț exterior pentru mediul de afaceri. [6]

Analiza sistemului de reglementare de stat a afacerilor în Republica Moldova a făcut posibilă evaluarea părților sale forte și ale celor slabe. Principalele concluzii ale evaluării politicii de dezvoltare a afacerilor în țara noastră sunt [8, p. 84]:

1) Politica de dezvoltare a afacerilor este, formal, o componentă importantă a principalelor politici publice naționale: Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020” [3], Foaia de parcurs pentru ameliorarea competitivității Republicii Moldova [5], programul de activitate al Guvernului. Cu toate acestea, în practică, politica de dezvoltare a antreprenoriatului a fost neglijată, întreprinzătorii nu simt susținere din partea statului.

2) Au fost elaborate norme de reglementare a principalelor aspecte de dezvoltare a afacerilor. În același timp, mecanismul de implementare a legislației nu este întotdeauna eficient și nu este ajustat un control eficient al punerii în aplicare a prevederilor legale existente.

3) Este elaborat și implementat un șir de politici care au un impact direct sau indirect asupra afacerii: politica de dezvoltare a clusterelor în industrie; dezvoltarea parteneriatelor public-privat; reforma dezvoltării regionale. Cu toate acestea, în multe privințe s-a făcut doar primul pas, care adesea se limitează la adoptarea documentelor relevante, care însă nu sunt puse în aplicare.

4) Au fost create și activează structuri speciale de stat (Ministerul Economiei, MIE-PO, ODIMM etc.), autorizate să elaboreze și să implementeze obiectivele principale ale politicii de stat. Totuși coordonarea activității lor nu este întotdeauna satisfăcătoare.

5) Sunt utilizate forme și metode variate de susținere a afacerilor, care sunt aplicate în mod eficient și în alte țări. Totuși acestea nu sunt întotdeauna suficient de adaptate la situația din Republica Moldova, nu iau în considerație capacitatea umană și financi-

ară a statului. Totodată, accentul principal în utilizarea metodelor este pus pe dezvoltarea metodelor standardizate de suport al afacerilor, în detrimentul celor instituționale.

6) De-a lungul mai multor ani se desfășoară reforma de reglementare. Ca urmare, procedura de înregistrare a fost simplificată, s-a redus numărul de activități licențiate etc., cu toate acestea, activitatea funcționarilor publici implicați în reglementarea și controlul întreprinderii nu are ca scop îmbunătățirea condițiilor de dezvoltare a afacerilor. De multe ori, această activitate are caracter acuzator și de natură fiscală.

7) Politica actuală nu contribuie semnificativ la îmbunătățirea mediului de afaceri. Reformele sunt resimțite slab la nivel de întreprindere, activitatea oficialilor rămâne sub influență politică, se atestă un nivel sporit de corupție. Luate împreună, toate acestea nu promovează dezvoltarea antreprenoriatului și atragerea investițiilor în afaceri. [8, p. 84]

Analiza politicii actuale de suport al antreprenoriatului în Republica Moldova ne permite să facem încă o concluzie: diferitelor grupuri de antreprenori li se acordă o atenție complet diferită. În special, politica existentă este axată preponderent pe sprijinul sectorului IMM. Această prioritate, într-adevăr foarte importantă, a obținut deja o dezvoltare semnificativă în țară, în special: a) a fost adoptată o legislație care vizează dezvoltarea întreprinderilor de mici dimensiuni; b) sunt realizate mai multe programe de stat destinate direct susținerii IMM-urilor; c) o parte a programelor sunt implementate și finanțate din resursele donatorilor externi; d) a fost creată agenția de stat chemată să pună în aplicare politicile de suport al IMM-urilor – ODIMM.

Cu toate că a fost pusă în aplicare politica de stat referitoare la dezvoltarea afacerilor, antreprenorii autohtoni se confruntă cu provocări semnificative. În diferite pro-

iecte, publicații științifice și clasamente internaționale se menționează faptul că mai există numeroase obstacole în calea înființării și dezvoltării întreprinderilor. Îndeosebi, se atrage atenția asupra barierelor externe legate de mediul de afaceri. În special, studiul „Enterprise Survey” al Băncii Mondiale, efectuat în anul 2013 pe baza unui sondaj de 360 de companii, a nominalizat următoarele obstacole în dezvoltarea activității antreprenoriale în Moldova (în ordinea de reducere a priorității): corupția (23,6% din totalul respondenților), instabilitatea politică (18,1%), formarea insuficientă a forței de muncă (14,5%), accesul la finanțare (10,3%), probleme cu aprovizionarea cu energie (7,2%), ratele de impozitare (5,6%), activități în sectorul informal (4,7%), de acordare a licențelor și alte permise (4,5%), transporturi (4,2%), reglementarea pieței forței de muncă (2,7%) [7].

În clasamentul internațional „Doing Business 2016” se menționează o înrăutățire generală a plasamentului țării (cu 3 puncte, de la locul 49 la 52). Cele trei obstacole principale în calea dezvoltării companiilor din Republica Moldova sunt problemele asociate cu: obținerea autorizațiilor pentru construcții, infrastructura energetică și impozitarea. [9]

Problemele întreprinderilor privind diferențierea barierelor interne și externe sunt detaliate de N. Vinogradova. În lucrarea sa sunt considerate separat: a) problemele întreprinderilor legate de diferite probleme de afaceri au fost abordate în articolul autorilor R. Crudu și E. Cebotari. Rezultatele sondajului realizat la 93 de agenți economici au arătat că principalele bariere pentru întreprinderile din Republica Moldova sunt barierele birocratice (26,5%), imperfecțiunea legislației (23,3%), dificultatea atragerii resurselor financiare (14,6%), forța de muncă necalificată (13,2%). [2, p. 23]

Așadar, toate studiile menționate, în diferită măsură, au menționat existența a trei probleme principale:

- a) birocrăția și corupția;
- b) accesul dificil la finanțare;
- c) lipsa forței de muncă calificate.

Deoarece piața nu este în măsură să rezolve problemele de dezvoltare inovatoare, necesară pentru o creștere economică durabilă, ar trebui, în primul rând, să fie consolidat rolul statului în stimularea afacerilor de inovare. În acest sens, este necesar să fie analizat mai profund, să fie justificat și concretizat suportul pentru întreprinderile inovatoare, ca direcție prioritară pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial. Este important de a avea în vedere nu numai IMM-urile, ci și afacerile inovatoare de orice dimensiune.

Identificarea specificului micilor afaceri în țările cu piața emergentă, realizată în baza exemplului Republicii Moldova, a permis pentru prima dată de a elabora „portretul” model al micului antreprenor, care reflectă caracteristicile sale social-demografice, particularitățile etapelor de inițiere a afacerii, strategiile moderne și așteptările antreprenorilor, relațiile cu autoritățile, partenerii și salariații, alte caracteristici ale activității. Aceasta permite de a face politica de dezvoltare a IMM-urilor mai orientată și mai adecvată, având în vedere particularitățile aceluia „obiect”, pentru care aceasta este destinată.

Analiza situației și evoluției dezvoltării IMM-urilor în Republica Moldova a arătat, că IMM-urile joacă în prezent un rol important în economie, având o pondere înaltă în numărul total al agenților economici (98,7%), o contribuție semnificativă la ocuparea forței de muncă (61,2%). Cu toate acestea, ponderea sectorului IMM în PIB este de numai 31,4%, iar în export – de circa 13%. Totodată, IMM-urile participă nu prea activ la elaborarea și implementarea inovațiilor. Indicatorii calculați argumen-

tează necesitatea de a acorda o atenție mai mare acestui sector din partea cercetătorilor, economiștilor și politicienilor. [1]

Evaluarea resurselor IMM-urilor autohtone a demonstrat un potențial extrem de scăzut al acestora; valoarea activelor la o IMM constituie 1,9 mil. lei, dintre care 42,4% sunt activele pe termen lung. Un asemenea volum de resurse nu le permite acestora să asigure o creștere rapidă și durabilă a economiei naționale, cu atât mai mult, de a implementa inovații și de a exporta produsele fabricate. [6]

Monitorizarea activității IMM-urilor identifică bariere semnificative în activitatea IMM-urilor, principalele dintre care sunt accesul limitat la resursele financiare și insuficiența personalului cu anumite specialități și calificări. Totodată, dacă problema accesului la finanțare se menține pe primul loc în decursul ultimilor 15 ani, atunci problema de personal a devenit importantă doar în ultimii ani. [2, p. 24]

În rezultatul analizei datelor statistice, precum și în baza identificării avantajelor și deficiențelor sistemului de management al IMM-urilor în Republica Moldova, a fost elaborată abordarea conceptuală, orientată spre perfecționarea susținerii de stat a IMM-urilor. Abordarea se bazează pe trei direcții principale, care pot fi realizate fără resurse financiare semnificative și destul de repede:

a) îmbunătățirea argumentării deciziilor manageriale referitoare la sectorul IMM;

b) susținerea diferențiată a unor categorii de IMM-uri;

c) necesitatea de a îmbina rațional susținerea de stat cu cea nestatală a IMM-urilor.

Dezvoltând direcția susținerii diferențiate a unor categorii de întreprinderi/antreprenori, a fost argumentată abordarea pentru selectarea categoriilor prioritare de întreprinderi. Inițială este ideea, precum că prioritățile IMM-urilor în prezent trebuie alese, în primul rând, ținând cont de per-

spectivile realizării obiectivelor economice și sociale.

În scopul consolidării potențialului IMM-urilor, este examinată una dintre formele de perspectivă de cooperare – cluster-rele, create cu participarea IMM-urilor, care permit de a spori semnificativ resursele micilor afaceri.

Clusterul este o asociere de întreprinderi interconectate, amplasate în apropiere geografică, de regulă, aparținând unui sector sau unor sectoare conexe, precum și de instituții de cercetare științifică, universități și alte organizații, activitatea cărora este concentrată pe inovare, iar cooperarea lor permite de a spori avantajele competitive ale întreprinderilor. [4]

La data de 6 octombrie 2017, circa 350 de antreprenori, reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale, precum și ai instituțiilor de suport în afaceri au participat la Conferința Internațională a IMM-urilor, cu genericul „Specializarea inteligentă - motorul creșterii economice al regiunilor din Republica Moldova”, desfășurată de către Organizația pentru dezvoltarea sectorului Întreprinderilor mici și mijlocii (ODIMM) în parteneriat cu Ministerul Economiei și Infrastructurii al Republicii Moldova. Evenimentul a încheiat activitățile de promovare a antreprenoriatului organizate la nivel național în cadrul „MOLDOVA BUSINESS WEEK 2017”.

Conferința a avut drept obiectiv prezentarea potențialului socioeconomic al regiunilor din Republica Moldova și identificarea instrumentelor de sprijin pentru reorientarea structurilor industriale către ramurile emergente și piețele internaționale. În cadrul manifestării au fost abordate noile oportunități și provocări generate de progresele înregistrate de Republica Moldova în asumarea și implementarea cu responsabilitate a angajamentelor ce rezultă din parcursul european. [6]

Este imperativ pentru Moldova să adop-

te o nouă metodă de dezvoltare a antreprenorialului, și anume Specializarea Inteligentă. În această inițiativă IMM-le rămân un obiectiv strategic datorită potențialului acestora de a genera venituri și locuri noi de muncă, de a promova simultan integrarea socială și diversitatea culturală, dezvoltarea umană, menținerea și capitalizarea talentelor. Țara nu doar are nevoie, dar are și un potențial foarte mare de a implementa reformele în economie, astfel încât nivelul de dezvoltare să crească.

Instrumentele de suport pentru IMM-uri la nivel regional și metodele de promovare a potențialului și avantajului competitiv regional din Republica Moldova sunt:

- lichidarea barierelor birocratice;
- facilitarea instrumentelor de internaționalizare;
- consolidarea organizațiilor de suport.

Necesitatea internaționalizării este un element-cheie al economiei de piață, al libertății economice, atunci când întreprinzătorii depășesc granițele geografice în căutarea beneficiilor economice.

Specializarea inteligentă la nivel regional este un concept promovat de Comisia Europeană odată cu adoptarea Strategiei Europa 2020, pentru realizarea unor investiții eficiente (raport rezultate/cost) și eficace (raport impact/obiectiv) în materie de cercetare, dezvoltare și inovare. Specializarea inteligentă presupune identificarea atuurilor fiecărei regiuni, evidențierea avantajelor competitive, precum și implicarea actorilor-cheie în jurul unei viziuni unice.

Republica Moldova s-a angajat să adopte strategia inteligentă până în 2020 cu suportul tehnic al Comisiei Europene. În prezent, Platforma S3 – instrumentul dedicat Specializării Inteligente la nivel european, împreună cu o echipă de experți, Centrul Comun de Cercetare și partenerii-cheie de la nivel local pregătesc o cartografiere a potențialului economic, științific și de

inovare din Moldova. Rezultatele acestei analize vor servi drept punct de plecare pentru elaborarea strategiilor inteligente la nivel național.

Pentru perfecționarea politicii și îmbunătățirea mediului de afaceri, de o importanță majoră este stabilirea dialogului dintre IMM-uri și organele administrației publice, deoarece permite de a lua în considerare opinia antreprenorilor la toate etapele și nivelurile de adoptare a deciziilor de management. Sunt identificate barierele în dezvoltarea dialogului: reticența comunității de afaceri în vederea consolidării; lipsa de încredere a antreprenorilor față de autorități; interesul scăzut al reprezentanților organelor administrației publice față de dialog; lipsa de pregătire a reprezentanților mediului de afaceri și a autorităților pentru organizarea manifestărilor, legate de dialog; confidențialitatea informației cu privire la activitatea instituțiilor publice și private. [6]

Multe bariere, cu care se confruntă antreprenorii, sunt condiționate de mediul de afaceri nefavorabil. Din 10 factori agregați, care determină tendințele mediului de afaceri, îmbunătățirea situației s-a înregistrat doar referitor la factorul „Infrastructura. Accesul la resurse”. Un impact negativ asupra mediului de afaceri îl au riscurile și conflictele posibile, economice și politice, precum și sistemul judiciar.

Concluzii. Evaluarea politicii de stat de susținere a IMM-urilor și a tendințelor de dezvoltare a acestora în decursul a 20 de ani a permis de a identifica o serie de caracteristici pozitive: legislația deja formată, existența strategiilor și a programelor-țintă, funcționarea instituțiilor necesare etc. Concomitent, managementul IMM-urilor se caracterizează prin trăsături negative, printre care: caracterul fiscal al majorității măsurilor de politici; accentul pe metodele normative și financiare de

susținere a afacerilor în detrimentul celor „atenuante”; transferul mecanic în condițiile Republicii Moldova a direcțiilor de susținere a afacerilor, care s-au dovedit a fi eficiente în țările economic dezvoltate; atenție insuficientă acordată problemelor și necesităților anumitor categorii de IMM-uri, dialogul slab dintre mediul de afaceri și autorități. Astfel, la formularea

politicii de dezvoltare a antreprenoriatului în Republica Moldova, e necesar să se țină cont de situația reală și, concomitent, să se conștientizeze direcțiile de perspectivă de susținere a IMM-urilor din Europa contemporană, de a utiliza diferite metode de susținere, în dependență de orientarea întreprinderilor asupra creșterii economice și soluționării problemelor sociale.

BIBLIOGRAFIE

1. Activitatea întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova în anul 2016. În: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5685> (accesat pe 03.11.2017).
2. Crudu R., Cebotari E. Mediul de afaceri în Republica Moldova: constrângeri și perspective. În: „Economica”, nr. 3 (89), 2014, p. 23-34.
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020, nr. 685 din 13.09.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 21.09.2012, nr. 198-204/740 (4236-4242).
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Concepția dezvoltării clustereale a sectorului industrial al Republicii Moldova, nr. 614 din 20 august 2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 30.08. 2013, nr. 187-190 (4505-4508).
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Foii de parcurs pentru ameliorarea competitivității Republicii Moldova, nr. 4 din 14.01.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.01.2014, nr. 27.
6. Retrospectiva Întreprinderilor mici și mijlocii din Republica Moldova. În: <http://odimm.md/files/ro/pdf/Perspectiva%20sectorului%20IMM.pdf> (accesat pe 03.11.2017).
7. Rezultatele anchetei structurale în întreprinderi, 2015. BNS al Republicii Moldova. Chișinău: Statistica, 2016.
8. Timotin L. Dezvoltarea activităților de antreprenoriat în Republica Moldova. Teză de doctor în științe economice. Chișinău, 2017.
9. World Bank. Doing Business 2016. Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises. În: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2016> (accesat pe 27.10.2017).

Prezentat: 2 aprilie 2018.

E-mail: virgiliuimorei@yahoo.com